

Kršćansko jedinstvo u pokretu Stone-Campbell

Douglas A. **FOSTER**
Abilene Christian University, SAD

UDK: 261.8
Izvorni znanstveni članak
Primljeno: 15. 2. 2008.
Prihvaćeno: 15. 3. 2008.

Sažetak *U prvome dijelu daje se pregled povijesti Stone-Campbell ideja o kršćanskom jedinstvu, zatim se obrazlažu rane ideje kršćanskog jedinstva te razvoj tih ideja u razdoblju poslije Američkog građanskog rata. U drugome dijelu raspravlja se o poimanju jedinstva u tri struje u dvadesetom stoljeću te nastojanju za unutarnjim jedinstvom u pokretu Stone-Campbell.*

Uvod

Podjele nakon protestantske reformacije u Zapadnoj crkvi postale su - u pogledu pitanja jedinstva svih vjernika u Kristovoj općoj crkvi - izvor duboke zabrinutosti za neke vođe. Luteran Philipp Melanchthon predložio je kompromis na području adiafore, beznačajnih ili nebitnih pitanja, ako će to održati vidljivo jedinstvo crkve. Georgius Calixtus predlagao je da jedino hereza, određena kao poricanje temeljne istine kršćanstva u koju je vjerovala crkva tijekom prvih pet stoljeća, može biti osnova za prekid zajedništva. Calvin i drugi reformirani teolozi inzistirali su da je prava crkva nevidljiva, u konačnici jedino Bogu poznata, te su tako umanjivali težinu vidljivih podjela.

I. Pretpovijest ideje o kršćanskom jedinstvu Stone-Campbell

Presadivanje europskog kršćanstva u Ameriku pogoršalo je podjele jer je vjerska sloboda dovodila do raskola u postojećim tijelima i do stvaranja novih. Mnogim Amerikancima denominacijski sustav u razvoju činio se kao poželjno i normalno stanje crkve. Nisu imali želju vraćati se u prisilnu religijsku uniformnost Europe. No za druge su zla podijeljenog kršćanstva postala još akutnija u Americi i zahtijevala su hitno ispravljanje.

Ta želja za jedinstvom spojila se s proširenom protutradicijom, antielitističkim osjećajem koji je uslijedio nakon Revolucije, da bi zaiskrila široka pobuna protiv ortodoksnih religijskih struktura i poziv na "slobodu evanđelja". Narodni vjerski vođe kao što su bili James O'Kelly, Elias Smith, Abner Jones, Barton W. Stone te Thomas i Alexander Campbell započeli su s pokretima koji su pozivali kršćane da odbace izjave vjere i crkvene strukture što pridonose razdoru te da se vrate jednostavnom novozavjetnom kršćanstvu i na taj način provedu vidljivo jedinstvo Kristove crkve.

Ti pokreti nisu tražili strukturalno ujedinjene ili spajanje denominacija. Oni su tražili uništenje samog denominacijskog sustava koji su smatrali inherentnim uzrokom razdora. Njihova molba bila je vrlo individualistička - pozivali su vjernike iz svakog kršćanskog tijela da se okupe u svojim lokalnim okruženjima da bi radili i štovali zajedno, bez ikakvog zahtjeva za zajedništvo, osim vjere u Krista i poslušnosti jasnim zapovijedima Pisma.

II. Impuls ranog jedinstva u pokretu Stone-Campbell

Jedinstvo je bilo u središtu osnivačkih dokumenata pokreta Stone-Campbell. U "Posljednja volja i oporuka prezbiterija Springfield" iz 1804. Barton Stone i drugi potpisnici odlučili su da njihov prezbiterij "umre, raspusti se i utone u jedinstvo s tijelom Kristovim uopće". Pozvali su sudrugove kršćane svakog imena da im se pridruže u molitvi da Bog otkloni sve prepreke za svoje djelo - uključujući nejedinstvo svoje crkve. U "Deklaraciji i apelu" Thomas Campbell je 1809. ustvrdio da je "Crkva Kristova na zemlji suštinski, hotimično i konstitucijski jedna" te da se sastoji od svih koji ispovjedaju vjeru u Krista i poslušnost Kristu, suglasno Pismima, a svojim životom pokazuju da su kršćani.

Svi vođe osnivači podržavali su ideju prosvjetiteljstva o općem umu koji će sve razumne osobe voditi u jednodušnost prema zajedničkoj jezgri kršćanske istine. Svi su smatrali da je jedinstvo u biti individualna stvar; više nego spajanje institucija, to je međusobno prepoznavanje svih vjernika koji pokazuju svoju vjeru u Krista u svojim dnevnim aktivnostima. No očigledno su postojala dva naglaska u platformama o jedinstvu kod pokreta Stone i Campbella.

Za Stonea jedinstvo nije moglo ponajprije počivati na doktrinarnoj suglasnosti, čak ni na zajedničkoj jezgri općeprihvaćenih nauka. Umjesto toga najvažniji je temelj jedinstva bilo posjedovanje i manifestacija Božjeg Duha u svakom kršćaninu. "Pisma nikada neće održati u jedinstvu i zajedništvu članove koji nisu u duhu Pisma, koji je ljubav, mir, jedinstvo, strpljivost i radosna poslušnost", napisao je 1835. S druge strane, platforma za jedinstvo Thomasa Campbella u "Deklaraciji i apelu" bila je činjenica Novog zavjeta. Njegov sin Alexander inzistirao je 1832. godine da je "istaknuti drevno evanđelje i drevni poredak stvari u riječima i rečenicama koje se nalaze u apostolskim spisima - ostaviti sve tradicije i

primjene koje se ne nalaze u Zapisu i ne stvarati ljudske uvjete zajedništva” jedini način da se ostvari vidljivo jedinstvo kršćana.

Unatoč toj značajnoj razlici svi vođe osnivači pokreta Stone-Campbell osudili su denominacijski sustav kao čimbenik razdora, dok su istovremeno priznali postojanje pravih kršćana u svim skupinama. Vjerovali su da sve ljudske strukture (sekte, denominacije, udruženja) moraju nestati, kao što je to učinio prezbiterij Springfield i Cambellovo udruženje Mahoning, ostavljajući kongregacije “jedino kršćana”.

III. Razvoj ideje o jedinstvu u razdoblju poslije Američkog građanskog rata

Mnogi u Pokretu razočarali su se ovom molbom nakon Građanskog rata, i to iz dva razloga. Prvo, postalo je jasno da većina kršćana neće prihvatiti molbu da napuste svoje denominacijsko naslijeđe i postanu dio nečega što se čini kao još jedna denominacija. Iako je individualistički apel Pokreta bio snažan, nije bio dovoljno snažan da uništi denominacijski sustav na koji su se toliko žalili (ali u kojemu su *de facto* sudjelovali). Drugo, kako je stoljeće napredovalo, u širem kršćanskom svijetu na raspolaganju su se pojavile alternative apelu za jedinstvo pokreta Stone-Campbell. Agencije za suradništvo, crkveni savezi i prijedlozi za raspravu o ujedinjenju - poput prijedloga Chicago-Lambeth iz Episkopalne crkve - postali su relevantne opcije koje Pokret nije mogao ignorirati. Trojica utjecajnih vođa iz druge generacije predstavljaju različita shvaćanja o jedinstvu koja su se razvila u Pokretu u kasnom devetnaestom stoljeću: Isaac Errett (1820-1888), J. H. Garrison (1842-1931) i David Lipscomb (1831-1917).

Isaac Errett nastavio je s dotadašnjim apelom pojedincima, karakterističnim za prvu generaciju. Smatrao je da je kršćansko jedinstvo moguće na temelju dvije stvari: vjere u Krista kao božanskog Sina Božjeg i krštenje uranjanjem. Nikakva doktrina nije mogla biti temelj za odbijanje ili prihvaćanje drugoga kao kršćanina. One stvari koje nisu eksplicitno poučavane u Pismu, kategorizirao je kao pitanja zaključivanja, svrshodnosti ili mišljenja s obzirom na to koliko Biblija daje obavijesti ili usmjeravanja. Te stvari nikada ne mogu biti temelj za nejedinstvo. Duh kojega se najviše bojao i protiv kojega se najviše borio jest onaj koji je zahtijevao suglasnost u nebitnim pitanjima, bez obzira na to bio za ili protiv njih. “Zakon ljubavi” trebao je vladati u takvim pitanjima. Jedinstvo koje je zamislio bilo je “jedinstvo u različitosti”.

Poput Erretta i J. H. Garrison govorio je o jednostavnoj vjeri u Krista kao temelju vidljivog jedinstva, umjesto pukih izjava o vjeri. Učio je da se većina pitanja koja dijele kršćanski svijet nalaze izvan područja bitnosti. No Garrison je otišao znatno dalje od Erretta. Odvojio se od individualističkog apela ranog Pokreta, inzistirajući na prepoznavanju drugih skupina kao legitimnih kršćanskih tijela koja

nastaje vršiti Božju volju. Suradnja s drugim kršćanskim tijelima, da bi se suprotstavili zlu i promicali pravednost, dovela bi do međusobnog razumijevanja i mogućeg konsenzusa u pitanjima gdje postoji neslaganje. Projicirao je tri faze koje vode do vidljivog jedinstva: unutarnje ujedinjenje u denominacijskim obiteljima širom svijeta, savez denominacijskih skupina za suradnju i napokon otpadanje denominacijskih različitosti da bi se oformila jedna vidljiva opća crkva. Zadaća Pokreta bila je da se ustroji tako da može sudjelovati u tom procesu. Ta uvjerenja potakla su Garrisona da poziva na održavanje unutarnjeg jedinstva Pokreta na temelju jednostavne vjere u Krista, da podrži pomak prema službenijem ustroju Pokreta i da se zauzima za sudjelovanje Pokreta u Saveznom vijeću crkava.

Lipscombovo poimanje jedinstva nije uključivalo ni veliko područje nebitnosti ni proces organizacijske zrelosti za pokret. Za Lipscomba jedini temelj za kršćansko jedinstvo bilo je pomno slijediti jasna biblijska učenja, bez dodavanja ili oduzimanja. Za Lipscomba nije bilo nebitnosti. Postojale su samo bitnosti i nezakonite stvari; uvjerenja i prakse koji se moraju prihvatiti ili se moraju odbaciti. Povrh toga Lipscomb je imao radikalno kongregacijsko stajalište o temelju kršćanskog jedinstva, inzistirajući na tome da Novi zavjet osuđuje samo jedan razdor i propisuje samo jedno jedinstvo, a to je ono unutar pojedine kongregacije. Napori za ostvarivanje ujedinjenja među raznim crkvenim tijelima bili su krivo usmjereni. Nebiblijske organizacije za ostvarivanje organskog ujedinjenja među crkvama zapravo su stvarale uvjete za još veću podjelu. U "Božjem planu" nije bilo organskog ujedinjenja koje se može slomiti.

Iako su sva trojica opsežno poučavali o jedinstvu i radili za njega, svaki je imao temeljno različitu ideju o tome što je jedinstvo i kako ga postići. Tenzije koje su dovele do dvije velike podjele Pokreta dovele su do apela članovima samog Pokreta da održe međusobno jedinstvo. Povjesničari su često tumačili rascjep u pokretu Stone-Campbell kao rezultat razdvajanja izvornih sastojaka - jedinstva i obnove - i njihov prelazak u posjed jedne od protivničkih skupina. Možda je korisnije razumjeti raskol, paradoksalno i ironično, kao rezultat daljnje borbe za jedinstvo koje se shvaćalo na vrlo različite načine.

IV. Poimanja jedinstva u tri struje u dvadesetom stoljeću

U dvadesetom stoljeću dio Pokreta koji je podržavao Međunarodnu konvenciju Kristovih učenika i službeniju organizaciju sve se više pomicao k potpunom sudjelovanju u Ekumenskom pokretu. Učenici su 1910. osnovali svoju prvu stalnu organizaciju da bi ostvarivali kontakte s drugim kršćanskim tijelima, nastojanjima Petera Ainslieja (1867-1934), predsjednika Međunarodne konvencije za tu godinu. U svom obraćanju konvenciji u gradu Topeka, u Kansasu, Ainslie je rekao učenicima da je zadaća traženja jedinstva s njihovom braćom i sestrama

u drugim zajednicama dio Božjeg programa te stoga treba biti i dio njihovog programa. Pozvao je na stvaranje Vijeća za jedinstvo učenika, koje će imati jednaki položaj kao misionarska društva. Te su godine Ainslie i drugi pripojili Komisiju za ujedinjenje kršćana da s komisijama drugih tijela pripremi svjetsku konferenciju o ujedinjenju kršćana. Iduće godine Ainslie je počeo s izdavanjem Zbirke o kršćanskom ujedinjenju, preimenovanu u Tromjesečnik o kršćanskom ujedinjenju 1913. godine, koji je sadržavao članke o kršćanskom jedinstvu članova raznih zajednica. Ainslie i Vijeće za ujedinjenje kršćana bili su u prvim redovima ekumenskog pokreta koji je započeo na Svjetskoj misionarskoj konferenciji u Edinburghu 1910. Taj sastanak, kao i konferencija o jedinstvu održana u Londonu, odmah su rezultirali stvaranjem komisija za suradnju u mnogim denominacijama. Tissington Tatlow u svojoj povijesti Pokreta vjere i poretka stavlja Ainslieva nastojanja na čelo tog velikog vala za jedinstvo.

1917. godine Vijeće je reorganizirano i preimenovano u Društvo za promicanje kršćanskog ujedinjenja te postalo odjelom Opće konvencije učenika - prvi američki denominacijski odbor za jedinstvo koji je podignut na takav položaj. Godine 1954. preimenovano je u Vijeće za ujedinjenje kršćana te još uvijek drži to ime. Kada su se Učenici 1968. preustrojili u Kršćansku crkvu (Kristovi učenici), Vijeće je postalo "jedinicom" denominacije. Ta je organizacija u dvadesetom stoljeću u raznim oblicima preuzela vodstvo u nastojanjima za jedinstvo Učenika.

Masovni sastanak na Općoj konvenciji Učenika 1907. podržao je sudjelovanje Učenika u Saveznom vijeću crkava. Učenici su sudjelovali u stvaranju Svjetskog vijeća crkava (1948) i Nacionalnog vijeća crkava u Sjedinjenim državama (1950) pružajući značajnu financijsku podršku obajim vijećima. Učenici su također sudjelovali u dva neuspješna pokušaja ostvarivanja multilateralnog jedinstva: Američkom vijeću za organsko ujedinjenje, započeto 1918, i Konferenciji o ujedinjenju crkve 1949. Učenici su 1963. postali dio multilateralnog Konzilija za ujedinjene crkve (COCU) koji je 2002. preustrojen kao Crkve ujedinjene u Kristu (CUIC).

Povrh toga, Učenici su se uključili u ozbiljne razgovore o ujedinjenju s Američkim baptistima, što je počelo 1890-ih, a nastavilo se sve do 1952. Učenici su započeli razgovore s Kongregacijsko-kršćanskim te Evangeličkim i Reformiranim crkvama 1946.: dvije grupe koje su postale Ujedinjena Kristova crkva (UCC) 1958. Učenici i UCC ušli su u "ekumensko partnerstvo" 1985. i 1989. objavili da se nalaze u "punom zajedništvu". Učenici su započeli razgovore s predstavnicima Rimokatoličke crkve u Sjedinjenim državama 1967, a 1977. su započeli međunarodne razgovore pod pokroviteljstvom Vijeća za ujedinjenje kršćana i Vatikanskog tajništva za promicanje kršćanskog jedinstva.

Za razliku od Kršćanske crkve (Kristovi učenici), Kristove crkve i Kršćanske crkve/Kristove crkve uglavnom su održavali pojedinačni umjesto organizacijski

pristup jedinstvu. I njihova kongregacijska politika i shvaćanje da ekumenski pokret ima uvelike liberalni teološki i društveni program otežali su značajnije sudjelovanje u njemu. Pojedinci iz ova dva zajedništva sudjeluju u transdenominacijskim organizacijama kao što je Zajedništvo za proučavanje Biblije [Bible Study Fellowship], Put do Emausa [Walk to Emmaus] i Držaoci obećanja [Promise Keepers]. Pored toga, te dvije grupe bile su uključene u razgovore s drugim vjerskim tijelima kroz sastanke Otvorenog foruma između Kršćanskih crkava/Kristovih crkava i Crkve Božje (Anderson, Indiana) od 1989. do 1997. te kroz razgovore između Južnih baptista i Kristovih crkava od 1992. do 2000. Takva nastojanja nužno se provode prema pojedinačnoj inicijativi, s institucijskom podrškom lokalnih zajednica ili škola.

Od kasnih 1950-ih Carl Ketcherside (1908-1989) i Leroy Garrett (1918-) iz Kristovih crkava pozvali su na odbacivanje isključivosti koja je postala obilježje konzervativnijih struja Pokreta. Taj poziv uključivao je prihvaćanje svih vjernika u svim strujama Pokreta kao i drugim kršćanskim tijelima. Kroz svoje novine Misijski glasnik [Mission Messenger] i Časopis obnove [Restoration Review], Ketcherside i Garrett postavili su temelj za širi stav, posebno kod članova Kristovih crkava i Kršćanskih crkava/Kristovih crkava. Njihov apel i dalje je bio, nužno, upućen pojedincima.

V. Nastojanja za unutarnjim jedinstvom u pokretu Stone-Campbell

U dvadesetom stoljeću poduzeto je nekoliko pokušaja za održavanje ili obnovu jedinstva samog Pokreta. Claude F. Witty (1877-1952), službenik West Side Central Kristove crkve u Detroitu, i James DeForest Murch (1892-1973), tada književni urednik za Kršćanski standard [Christian Standard], okupili su 1936. službenike iz Kristovih crkava i (još nepodijeljenih) Učenika da bi raspravljali o predmetima koji ih dijele i o mogućnostima jedinstva. Počeli su izdavati Tromjesečnik o kršćanskom jedinstvu [Christian Unity Quarterly] kao forum za ta nastojanja. Murch i Witty ohrabrivali su organiziranje lokalnih sastanaka i održali dvije državne konferencije, u Detroitu (1938) i Indianapolisu (1939). Protivljenje najkonzervativnijeg dijela Kristovih crkava, predstavljenih Pobornikom Evanđelja [Gospel Advocate], pridonijelo je hlađenju oduševljenja te su nastojanja završila ranih 1940-ih godina.

1934. Međunarodna konvencija Kristovih učenika postavila je Komisiju za istraživanje kojoj je naloženo da istraži načine za promicanje većeg jedinstva i suradnje u Pokretu. Taj pokušaj potaknut je sve većim teološkim napetostima među Učenicima u pitanjima kao što je otvoreno članstvo i liberalni pogledi na Pismo, iako je Komisija pozvala Kristove crkve na sudjelovanje. Komisija sastavljena od predstavnika Učenika s pogledima širokog spektra sastala se tri puta u 1948. go-

dini i izradila preko sedamdeset studija. Konačno izvješće Komisije pozivalo je Učenike da dozvoljavaju slobodu mišljenja i da ponovno usvoje osjećaj poslanja koji se može provoditi samo u sjedinjenom tijelu. Izvješće i Komisijin vlastiti primjer jedinstva u različitosti uglavnom je ignorirala Međunarodna konvencija te su pogoršali podijeljenost.

Još jedan pokušaj za jedinstvo u krugovima Učenika dogodio se između 1959. i 1965. nakon serije regionalnih sastanaka za jedinstvo u obliku četiri državna Konzilija o unutarnjem jedinstvu Kršćanskih crkava. Pitanje predloženog Preustroja povećalo je postojeće napetosti. Neki su na konzilijima zastupali široku raznolikost i toleranciju, tvrdeći da je jedinstvo prvenstveno duhovno (nevidljivo) te sadrži zajedničku srž vjere, gdje jedinstvo djelovanja i teološko tumačenje nije bitno. Čak i oni koji su zastupali tu ideju razlikovali su se u shvaćanju zajedničke srži, s idejama u rasponu od jednostavnog prihvaćanja Isusa kao Gospodina do inzistiranja na dugačkom popisu bitnosti. Neki koji su u početku podržavali Preustroj, na kraju su se bojali da ustroj ne bi dozvoljavao nominalno jedinstvo s neovisnima, a to je značajka koju su mnogi liberali njegovali kao dokaz vjerskom svijetu da je moguće jedinstvo u različitosti. Konziliji nisu uspjeli održati unutarnje jedinstvo Učenika, ali su stvorili mrežu osoba koje će nastaviti tražiti mir i nakon podjele.

1984. grupa odabranih vođa iz Kršćanskih crkava/Kristovih crkava i Kristovih crkava sastala se u mjestu Joplin u Missouriju u kampusu biblijskog koledža Ozark na "Sastanku obnove" da bi raspravljali o razlikama i načinima na koje bi se dva tijela mogla prepoznati i raditi zajedno. Sljedeće godine sastanci su otvoreni za javnost i preimenovani u Forum obnove. Crkve i škole ta dva tijela bili su domaćini forumima obnove koji su se obično okupljali jednom godišnje, a promicali su međusobno razumijevanje i suradnju u domaćim službama i svjetskim misijama. U dvadeset i prvom stoljeću pojačana su nastojanja da se članovi Kršćanske crkve (Kristovi učenici) uključe u te razgovore.

Još jedan veliki događaj na području unutarnjeg jedinstva bio je početak dijaloga Stone-Campbell 1999. Uključujući članove sve tri glavne struje Pokreta, Dijalog se okupljao dvaput godišnje u razdoblju od tri godine, donoseći brojne studije kao i priznanja grijeha i izjavu vjere. Dijalog je 2002. pomaknuo svoje žarište na poticanje razgovora i umrežavanje crkvenih vođa iz tri struje, u lokalnim kontekstima kao što su Louisville, Kentucky i Atlanta, Georgia.

Iako će i dalje postojati dosta različitosti između tri struje, nova shvaćanja jedinstva koja idu dalje od ideja o uniformnosti i strukturalnog ujedinjenja, doimaju se kao temelji za pojačanu suradnju i međusobnu službu između tri struje u budućnosti.

Preveo Goran Medved

Literatura

Peter Ainslie, *Towards Christian Unity*, 1918; William Barnett Blakemore, *The Challenge of Christian Unity*, 1963; Barry Callen and James North, *Coming Together in Christ: Pioneering a New Testament Way to Christian Unity*, 1997; Paul A. Crow, *The Quest for Unity Between the Disciples of Christ and the United Church of Christ: History's Lessons for Tomorrow's Church*, 1993; A. T. DeGroot, *The Nature of the Church and Other Studies in Christian Unity*, 1961; Douglas A. Foster, "The Struggle for Unity During the Time of the Division of the Restoration Movement, 1875-1900," Ph.D. dissertation Vanderbilt University, 1987; W. E. Garrison, *Christian Unity and Disciples of Christ*, 1955; Cecil Hook, *Our Heritage of Unity and Fellowship: The Writings of Leroy Garrett and W. Carl Ketcherside*, 1992; David Lipscomb, *Christian Unity: How Promoted, How Destroyed: Faith and Opinion*, 1891; Dean Mills, *Union on the King's Highway: The Campbell-Stone Heritage of Unity*, 1987; Stanley Paregien, *Thoughts on Unity*, 1970; Howard E. Short, *Christian Unity is Our Business: Disciples of Christ Within the Ecumenical Fellowship*, 1953; Stone-Campbell Dialogue papers, at the web site of the Council on Christian Unity of the Christian Church (Disciples of Christ), <http://www.disciples.org/ccu/stonecampbell.htm>; Dean E. Walker, *Adventuring for Christian Unity and Other Essays*, 1992; George Hugh Wilson, "Unity and Restoration in the Ecumenical Thought of the Disciples of Christ: With Special Reference to the Disciples' Part in the Evolution of the World Council of Churches," Ph.D. dissertation, Hartford Seminary Foundation, 1978.

Summary *The first part offers a review of the history of Stone-Campbell ideas about Christian unity, than explains the early ideas of the Christian unity as well as the development of those ideas in the period following the American Civil War. The second part discusses the comprehension of the unity in three streams in the twentieth century as well as the endeavoring toward inward unity in the Stone-Campbell Movement.*